

**OILADA BOLALAR VA O'SMIRLARNING EMOTSIONAL
RIVOJLANISHI**

QDU amaliy psixologiya ta'lim yo'nalishi

*talabasi **Ziyawatdinova Muxabbat***

*Ilmiy rahbar : **Mambetiyarova Venera Reyimbaevna***

Annotatsiya: *Ushbu maqola oilada bolalar va o'smirlarning emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qiladi. Bolalar va o'smirlar emotsional rivojlanishining muhim bosqichlari va oilaviy muhitning roli ko'rib chiqiladi. Maqolada oilaning bolalarning o'zini anglash, hissiy barqarorlik, hamda stress va ijtimoiy munosabatlarga ta'siri keng yoritilgan. Bundan tashqari, turli ota-ona munosabatlari va ularning bolalarga bo'lgan tasiri, emotsional rivojlanishga ijobiy va salbiy ta'sirlarni aniqlash maqsadida tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *oilaviy munosabatlar, emotsional rivojlanish, bolalar, o'smirlar, hissiy barqarorlik, ota-ona, ijtimoiy munosabatlar, stress, emotsional muvozanat, yosh psixologiyasi*

Kirish. Emotsional rivojlanish insonning psixologik va hissiy holatining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Bu jarayon odamning turli yosh bosqichlarida, xususan bolalik va o'smirlik davrlarida o'ziga xos va murakkab tarzda shakllanadi. Oilaning bu rivojlanishdagi o'rni juda muhimdir, chunki oilaviy muhit bolaning hissiy barqarorligini ta'minlash, o'zini anglashini rivojlantirish, stress va tashvishlarga qarshi kurashish qobiliyatini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Bolalarning emotsional rivojlanishi. Bolaning emotsional rivojlanishi yosh o'tishi bilan birga o'zgarib boradi. Dastlabki yillarda bolalar asosan ota-ona yoki ularning g'amxo'rligini ta'minlaydigan boshqa kattalarga qarab o'z hissiyotlarini ifodalaydilar. Ota-onalar bolaning muhim shaxsiy ehtiyojlarini qondirishga javobgar bo'lganliklari sababli, ularning ijobiy va salbiy hissiy holatlari bolaning emotsional rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Ota-ona bilan yaxshi, ishonchli

munosabatlar bolaning o'zini xavfsiz his qilishiga, emotsional barqarorligini rivojlantirishga yordam beradi.

Bolaning emotsional rivojlanishi, shuningdek, ular atrofidagi ijtimoiy muhit bilan bog'liqdir. Maktabdagi o'qituvchilar, do'stlar va boshqa kattalar ham bolaning o'zini anglashida va hissiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Bolalar jismoniy va psixologik qiyinchiliklarga duch kelganda, ular ota-ona yoki o'qituvchilaridan yordam so'rashadi. Ular tomonidan taqdim etiladigan qo'llab-quvvatlash va yordam bolalarga o'z hissiy holatini anglashda va ifodalashda muhim rol o'ynaydi.

O'smirlarning emotsional rivojlanishi. O'smirlik davri – bu o'zini anglash, kimligini topish va ijtimoiy muhitga moslashish jarayoni. Bu davrda o'smirlar o'z hissiyotlarini anglashda va boshqarishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Oilaning bu davrdagi roli ayniqsa muhimdir. O'smirlar uchun ota-onalar, ayniqsa, o'zaro munosabatlar, muloqot usullari va hurmat muhim ahamiyatga ega. Ota-onalar o'smirlarning hissiy jihatdan o'sishiga yordam berish uchun ularning ichki dunyosini tushunishga harakat qilishlari kerak.

O'smirlik davrida, yoshlarning emotsional rivojlanishi ko'plab omillar, jumladan, ijtimoiy muhit, tengdoshlari, o'quv dasturi va madaniyatga bog'liqdir. O'smirlarning o'ziga bo'lgan ishonchi, mustaqillikka bo'lgan intilishlari va o'z xohish-istaklarini amalga oshirishdagi muvaffaqiyatlari ular o'zlarini qanday his qilishlariga va hissiy holatlarini qanday ifodalashlariga ta'sir qiladi. Agar oilada ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit mavjud bo'lsa, o'smirlar hissiy barqarorlikka erishishlari ancha osonlashadi.

Oilaviy munosabatlar bolaning emotsional rivojlanishida asosiy o'rin egallaydi. Ijobiy va salbiy munosabatlar bolaning hissiy holatiga bevosita ta'sir qiladi. Misol uchun, ota-onalar orasidagi ijobiy muloqot va tinch muhit, bolalar va o'smirlarning o'zlarini xavfsiz va mehr-muhabbatga to'la his qilishlariga imkon yaratadi. Shuningdek, bolalar ota-onalaridan olgan ijobiy munosabatlar orqali empatiya, mehribonlik, va ijtimoiy mas'uliyat kabi muhim xislatlarni o'rganadilar. Ammo, oilada yuz beradigan ziddiyatlar, janjallar va muammolar bolalarning emotsional rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ota-onalar o'rtasidagi

doimiy ziddiyatlar, bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchlarini kamaytirishi, stress va xavotirlarni keltirib chiqarishi mumkin. Salbiy oilaviy muhitda ulg'aygan bolalar, o'zaro munosabatlarida ko'pincha shaxsiy xavfsizlik va ishonch muammolariga duch keladilar.

Ota-onalar bolalarining emotsional rivojlanishiga ta'sir qilishda muhim o'rin tutadilar. Ularning tarbiya usullari, muloqot usullari va sevgisi bolalarning hissiy holatiga, o'zini anglashiga va dunyoqarashiga bevosita ta'sir qiladi. Misol uchun, ota-onalar o'z bolalariga hissiy jihatdan qanday qo'llab-quvvatlash ko'rsatishsa, bolalar o'zlarini qanday his qilishlarini va boshqalarga nisbatan qanday munosabatda bo'lishlarini o'rganadilar. Bunday qo'llab-quvvatlash bolalarga emotsional xavfsizlikni ta'minlaydi, ularni doimiy ravishda o'zlarini yaxshi his qilishlariga imkon yaratadi. Shu bilan birga, ota-onalar bolalarga o'z hissiyotlarini qanday ifodalashni va boshqarishni o'rgatishlari kerak. Hissiy ziddiyatlar, stress va boshqa ijtimoiy muammolarni boshqarishda, bolalar ota-onalaridan yaxshi o'rnak olishadi. Ota-onalar o'z xatti-harakatlari, muloqot usullari va bolalari bilan o'tkazadigan vaqt orqali ularning emotsional rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadilar.

Xulosa. Bolalar va o'smirlarning emotsional rivojlanishi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, oilaning bu jarayondagi roli juda katta. Ota-onalar, o'qituvchilar va boshqa kattalar bolalarning hissiy holatini to'g'ri tushunib, ularga ijobiy muhit yaratish orqali ularning emotsional rivojlanishiga katta hissa qo'shishlari mumkin. Oilada yaratilgan salbiy yoki ijobiy muhit bolalarning o'zini anglash, ijtimoiy munosabatlar va stressni boshqarish qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli, oilaviy ta'lim va muhit bolaning emotsional rivojlanishida nihoyatda muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR:

1. J.M. Anderson. "Sosial-psixologiya", 2019.
2. N.I. Yusufov. "Oila va jamiyat", 2021.
3. A.O. Ahmedov. "Oila ichidagi zo'ravonlik va uning psixologik ta'siri", 2018.